

Het einde van een boerenparadijs

Dit is uw land

Kunnen we gezonde voeding en een leefbaar platteland over laten aan de vrije markt? Hoe is het mogelijk dat Nederland, in bezit van slechts 0,04 procent van alle mondiaal beschikbare landbouwgrond, de tweede exporteur ter wereld is?

Door: Margot de Cleen

Over de auteur:

Mw. ir. M.P.T.M. de Cleen is lid van het kernteam Initiatief Bewust Bodemgebruik

Het antwoord op de vraag of de vrije markt leidt tot gezonde voeding en een leefbaar platteland is ronduit negatief. De expansiedrift gaat ten koste van natuur, milieu en dierenwelzijn. De samenleving, maar ook de boer, betaalt de prijs van deze intensieve Nederlandse manier van “boeren”. Hans van Grinsven, senior onderzoeker landbouw, milieu en duurzaamheid bij het PBL, en Hans Kooman, onderzoeksjournalist, brengen goed gedocumenteerd ons voedselsysteem over het voetlicht en laten zien wat de rollen van boer, de keten en de consument kunnen zijn om te komen tot een eerlijke en gezonde landbouw.

“UW” LAND SLAAT OP DE BOER ÉN OP DE BURGER

De mooi gekozen titel, “Dit is uw land” laat zien dat landbouw niet alleen boeren, hun financiers en afnemers aangaat, maar ook de consument en burgers in het algemeen. Want die “uw” slaat op de boer én de burger. Op de boer, omdat de meeste akkers en weilanden in eigendom zijn van de boer, het is “hun land”. Maar soms, tot zijn grote frustratie, kan de boer of boerin daar niet meer doen wat hem of haar goed dunkt. Want die bijna twee miljoen hectaren, meer dan de helft van ons land, met inbegrip van de bijbehorende bodem, water, lucht en landschap zijn ook een publiek goed, het is ook “ons land”. Ieder weiland en iedere akker is ook een beetje publiek bezit. Tegelijkertijd staat dat boerenland voor veel ecosystemediensten die kunnen bijdragen aan bijvoorbeeld een gezonde en mooie leefomgeving, aan de klimaatopgave, aan schoon en voldoende drinkwater en aan biodiversiteit. Boeren zijn daarmee niet alleen de voeders van UW land, maar ook de hoeders van UW land. En dat geeft voortdurend spanning. Deze spanning wordt in het boek uitgebreid getoond.

De auteurs brengen de drang tot steeds verdergaande schaal- en opbrengstvergroting in beeld en de gevolgen die dat heeft voor het milieu en het dierenleed dat hiermee gepaard gaat. Ondanks de vergroting van de opbrengst, de efficiency en de innovaties gaat de boer er niet op vooruit. In tegendeel, de inkomsten van de boer fluctueren sterk en zijn soms negatief, de grote winsten gaan naar de verwerkingsindustrie en de supermarkten. Ook moet gezegd dat de consument profiteert door de lagere prijzen. In de jaren vijftig werd zo’n 40% van het besteedbaar inkomen gebruikt voor voeding tegen 10% nu! De leefomgeving en de voedselkwaliteit zijn er echter op achteruitgaan.

FOTO 1: OMSLAG “DIT IS UW LAND”.

ACHTERUITGANG VAN DE VOEDSELKwalITIEt

Het boek behandelt de achtergrond van de financieel economische ontwikkelingen in de landbouw en de effecten daarvan op het bestaan als boer, maar laten ook de effecten van deze ontwikkelingen zien zoals de achteruitgang van voedselkwaliteit zowel door bulkproductie als door afname van mineralen en spoorelementen in voeding en de achteruitgang van de volksgezondheid door de productontwikkeling en marketing van zoete, zoute en vette voedingsproducten. Daarnaast komt de impact van de wijze van boeren aan de orde en de systeemverandering die dus nodig is.

“Dit is uw land” laat zien dat de enorme opbrengsten in Nederland, op het kleine landoppervlak dat wij ter beschikking hebben, voortkomen uit steeds verder gaande specialisatie, de ontwikkeling en het gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen, toedienen van antibiotica, ontginning en grondgebruik buiten Nederland voor import van krachtvoer en herinrichting van het landschap (ruilverkaveling) zodat het makkelijker bereikbaar en toegankelijk werd voor (steeds zwaardere) machines. Dit heeft geleid tot achteruitgang van het landschap, vermessing, verdroging

Boeren zijn niet alleen de voeders
van UW land, maar ook de
hoeders van UW land

en versnippering met als gevolg vermindering van biodiversiteit, ook bodembiodiversiteit, verontreiniging van bodem, grond- en oppervlaktewater. De lange-termijn risico's van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, antibiotica, van *zoönosen* en genetisch gemodificeerde organismen zijn echter onvoldoende bekend; “*absence of proof*” mag niet verward worden met “*proof of absence*”. Maar

misschien wel het meest tastbare en aansprekende bewijs van een systeemfout zijn het bestaan van bovengenoemde verslechtingen en ziektes als de Q-koorts, longziektes, antibioticaresistentie en daarnaast ook de slechte stand van kenmerkende boerenlandvogels als grutto en veldleeuwerik en de bijna in Nederland uitgestorven kemphaan en patrijs.

WATER EN LUCHT ZIJN SCHONER GEWORDEN

Daartegenover staat dat door inspanningen van de boeren en technische aanpassingen het water en de lucht op het platteland de afgelopen 25 jaar veel schoner zijn geworden. Daar zijn ze met recht trots op, maar de zure boodschap is dat, om alle milieudoelen te halen, er nog een grote slag nodig is.

Knelpunten of lock-inns bepalen deels de wijze waarop de voedselketen werkt zoals ie werkt en waarom het moeilijk is om te komen tot wezenlijke veranderingen. Tijdens de World Soil Day 6 december 2016 in Brussel ging Professor Olivier de Schutter ook (zie ook Bodem nummer 1, februari 2017, pag. 22) in op deze lock-ins. Voorbeelden van lock-ins zijn dat voedsel goedkoop moet zijn, in elk seizoen en op elk moment beschikbaar moet zijn, het beste in bulk geproduceerd wordt enz. Deze lock-ins op hun beurt beïnvloeden de wijze van bodemgebruik. De auteurs laten zien dat een aantal van deze lock-ins zijn te beslechten. In de biologische landbouw lukt het om betere prijzen voor boeren en betere omgevingskwaliteit naast elkaar te realiseren. Om dit

proces van extensivering door te zetten is meer nodig, onder andere lef bij de “makers” van Nederland, maar ook in de keuze van de consument, bij de verwerkingsindustrie en bij de retail.

Dit is uw land van Van Grinsven en Kooman toont, onderbouwd met vele gegevens, in 316 pagina's de negatieve ontwikkelingen in landbouw en veeteelt en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor de samenleving. Tegelijkertijd laat het zien dat er wegen zijn

Ieder weiland en iedere akker is ook een beetje publiek bezit

om te komen tot een gezonde landbouw. Bovenal is het een persoonlijk pleidooi voor een eerlijker voedselsysteem, voor een betere praktijk voor de boer, gezondere voeding voor de consument en een verbetering van de leefomgeving.

Hans van Grinsven en Kees Kooman, Dit is uw land, 320 pagina's, verschenen mei 2017, Uitgeverij De Kring, isbn: 9789462970670, paperback € 21,50. Meer informatie en bestellen op: www.uitgeverij-dekring.nl/dit-is-uw-land

WORLD SOIL MUSEUM (FOTO: MIKE BINK).